

ตำนานเมืองฟ้าแดดสู่การสร้างสรรคานาฏศิลป์
ชุดทวารวดีศรีฟ้าหยาตบูชาพระธาตุยาคุ
The Legend of Fah Daet City to the Creative Performance
of the Dvaravati Sri Fhayad Worships the Yakhu Relics

¹รัชดาวรรณ เฉิดพันธุ์ และ ²โฆษิต แพงสร้อย

¹Ratchadawon Cherdpun and ²Kosit Phaengsoi

^{1,2}คณะศิลปกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

^{1,2}Faculty of Fine Arts and Cultural Sciences, Mahasarakham University.

¹Corresponding Author E-mail: sriphet.k1@gmail.com

Received: May 1, 2025; **Revised:** July 9, 2025; **Accepted:** August 14, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาเมืองฟ้าแดดสงยาง และตำนานนางฟ้าหยาต และ 2) เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง งานวิจัยเป็นวิธีแบบวิจัยเชิงคุณภาพนำเสนอแบบพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) เมืองฟ้าแดดสงยางมีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่ยาวนานสืบต่อกันมาตั้งแต่พุทธศตวรรษ ที่ 12 ในสมัยของยุคทวารวดี มีการค้นพบหลักฐานที่สำคัญได้แก่ใบเสมาจำนวนมากและได้มีการสลักเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นถึงการทำทาง การแต่งกาย บริบทสถานที่ของคนในยุค นั้น สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันคนในชุมชนที่อยู่บริเวณพื้นที่เมืองฟ้าแดดยังคงนับถือพุทธศาสนา มีการสร้างวัดในบริเวณพื้นที่หมู่บ้าน และมีตำนานนางฟ้าหยาตสะท้อนความงาม ความศรัทธา และการเสียสละของตัวละคร พร้อมทั้งเชื่อมโยงกับเอกลักษณ์ท้องถิ่น เช่น โบราณสถานโบราณวัตถุและศิลปะพื้นถิ่น เกิดเป็นประเพณี พิธีกรรมของท้องถิ่นที่จัดขึ้นในทุกวันขึ้น 15 ค่ำ ของเดือนหก จะมีพิธีบูชาพระธาตุยาคุ และมีการฟ้อนรำถวายเป็นประจำทุกปี จากการวิเคราะห์นำไปสู่แนวทางสร้างสรรค์นาฏศิลป์ 7 องค์ประกอบ ได้แก่ เนื้อหา แสง ฉาก ทำรำ การแต่งกาย อารมณ์ และดนตรี 2) การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ โดยการแสดงเน้นเนื้อหาสื่อถึงค่านิยมอีสาน ใช้แสงโทนอุ่นฉากโบราณสถาน ทำรำหลากหลายอารมณ์ การแต่งกายพื้นเมือง และใช้ดนตรีพื้นบ้าน บรรเลงประกอบผลการประเมินความพึงพอใจพบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ตำนานเมืองฟ้าแดด; นาฏศิลป์สร้างสรรค์; ทวารวดีศรีฟ้าหยาต

Abstract

The objectives of this research were to study 1) the legend of the history of Fa Daet Song Yang and 2) to create creative dance works. The research instruments consisted of a structured interview form. The research was a qualitative research presentation of the descriptive results. The results of the research found that 1) Fa Daet Song Yang has a long history and culture that has been important since the 12th Buddhist century during the Dvaravati period. Important evidence has been discovered, including many Sema stones and carvings of stories about Buddhism, reflecting the gestures, clothing, and context of the people in that era. Up until the present, people in the community in the Fa Daet city area still practice Buddhism and have built temples in the village area. The legend of Nang Fah Yat reflects the beauty, faith, and sacrifice of the characters, as well as being linked to local identities such as ancient places, antiques and local art. It is a local tradition held every year on the 15th day of the waxing moon of the sixth lunar month. There is a ceremony to worship Phra That Yaku and there is a traditional dance performance. The analysis led to the creative approach of 7 dance elements: content, light, scene, dance postures, costumes, emotions, and music. 2) The creation of dance arts by focusing on the content that conveys Isan values, using warm lighting, ancient site scenes, dance postures with various emotions, local costumes, and playing folk music. The satisfaction assessment results showed that the overall level was high.

Keywords: Legend of Fah Daet City; Creative Performance; Tawarawadi Sris Fah Yad

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งได้สถาปนาศูนย์กลางอำนาจที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงในราวพุทธศตวรรษที่ 19 การเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรล้านช้างหรือเรียกอย่างหนึ่งว่าดินแดนลาวที่มีเชื้อชาติ ภาษา ธรรมเนียมประเพณี คติความเชื่อ รวมถึงการบันทึกประวัติศาสตร์แบบพื้นบ้าน ผ่านตำนานที่เล่าถึงการกำเนิดของชนชาติ (อนุชิต สิงห์สุวรรณ, 2553) ชาวไทยลาวหรือชาวอีสานเป็นกลุ่มที่มีภาษาพื้นเมืองไท-กะได และเป็นผู้รักษามรดกวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ฮีตคอง และจารีตประเพณีต่าง ๆ ที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น (เกียรติศักดิ์ บังเพลิง, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ บังอร ปิยะพรรณ (2529) ที่กล่าวถึงการสืบสานมรดกภูมิปัญญาอีสาน และการถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านี้ในพื้นที่ภาคอีสานของประเทศไทย วรรณกรรมเป็นมรดกที่สะท้อนภาพสังคมในแต่ละยุคสมัย และเป็นเครื่องมือในการศึกษาค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นงานสร้างสรรค์ที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์และสังคม (สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. 2525) วรรณกรรมในภาคอีสานมักจะหมายถึง

วรรณกรรมกลุ่มที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่น่าสนใจหลายเรื่อง และพบว่าตำนานเมืองฟ้าแดดสงยางมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ทางพุทธศาสนาแห่งนี้

เมืองฟ้าแดดสงยางและพระธาตุโนนสาวเอ้ พบว่า ตำนานเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงแค่เรื่องเล่าที่สะท้อนความเชื่อและคติธรรมทางศาสนา แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการรักษาและถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของภาคอีสาน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย การศึกษาของบุญเกิดพิมพ์วรเมธากุล และคณะ (2544) เน้นถึงบทบาทของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นในการสร้างเอกลักษณ์ให้แก่ชุมชน ในขณะที่การศึกษาของชัยชนะ แสงสว่าง (2557) ได้เน้นถึงวิวัฒนาการและความสำคัญของเมืองฟ้าแดดสงยางในการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาเมืองในอดีต ส่วนการศึกษาของพรสวรรค์ พรดอนก่อ (2554) ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อทางพุทธศาสนาและการบูชาพระธาตุเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการสร้างสรรค์ของชุมชนและศิลปะท้องถิ่น การเชื่อมโยงเรื่องราวทางวรรณกรรมกับงานศิลปะและนาฏศิลป์ในรูปแบบต่างๆ สะท้อนถึงการพัฒนาของศิลปะที่ผสมผสานกับความเชื่อและประเพณีท้องถิ่น เช่น การสร้างสรรค์นาฏศิลป์จากเรื่องราวเหล่านี้ นอกจากจะเป็นการรักษา มรดกทางวัฒนธรรม (ปิ่นเกศ วัชรปาด, 2559) การศึกษาวรรณกรรมเมืองฟ้าแดดสงยางและการนำเสนอผ่านศิลปะจึงช่วยให้เข้าใจประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่นี้ แต่ยังทำให้เห็นภาพรวมของวิถีชีวิตและสังคมที่สอดคล้องกับศิลปะและความเชื่อในช่วงเวลานั้นๆ

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นประเด็นของการศึกษาวรรณกรรมตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง ทั้งนี้แนวทางในการศึกษาวิจัยยังมีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติราชการ 4 ปี ของ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (พ.ศ.2561-2564) ร่างแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2560-2569) ที่มีวิสัยทัศน์ ว่าด้วย วัฒนธรรมนำไทยสู่สังคมแห่งความ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยในประเด็นยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ ข้อ2) อนุรักษ์ สืบ ทอด และส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ว่าด้วยกลยุทธ์ในการส่งเสริมวิจัยโดยใช้องค์ความรู้ด้านศิลปะ และวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมและพัฒนา อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่ศิลปะและวัฒนธรรม จากความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดแนวความคิดที่จะศึกษาเหตุการณ์ต่าง ๆ ในวรรณกรรมตำนานเมืองฟ้าแดด รวมไปถึงด้านการสร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์งานวิจัยที่เกิดความสามัคคีระหว่างผู้ร่วมวิจัยประชาชนในชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผลจากการสร้างสรรค์งานสามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งในงานนมัสการพระธาตุภูชนียสถานสำคัญของทางพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาเมืองฟ้าแดดสงยาง และตำนานนางฟ้าหยาด
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประกอบด้วย 2 ระยะ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านประวัติความเป็นมาเมืองฟ้าแดดสงยาง และนางฟ้าหยาด

1. ศึกษาวรรณกรรมและตำนาน โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความวิชาการ และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับตำนานเมืองฟ้าแดดและนางฟ้าหายาด จากงานของ ไชยยศ วันอุทา (2539), พระอริยานุวัตร เหมจารี (2514), เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ (2555), บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล และคณะ (2544), พรสวรรค์ พรตองก่อ (2554), และ ชัยชนะ แสงสว่าง (2567) เอกสารเหล่านี้ใช้วิเคราะห์เพื่อถอดตัวบทสร้างสรรค์โครงเรื่อง
2. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบริบททางวัฒนธรรมและเรื่องเล่าในตำนาน
3. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม จำนวน 1 ท่าน เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวเรื่องของตำนานเมืองฟ้าแดด ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ จำนวน 1 ท่าน เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ และผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านดนตรี จำนวน 1 ท่าน เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านดนตรี
4. เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาของตำนาน แนวคิดในการสร้างสรรค์ และความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม
5. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม ด้านนาฏศิลป์ และด้านดนตรี เพื่อสังเคราะห์แนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด ทวารวดีศรีฟ้าหายาด

1. สร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อออกแบบ และพัฒนาผลงานนาฏศิลป์ร่วมสมัยที่สะท้อนเรื่องราวของตำนานเมืองฟ้าแดดและนางฟ้าหายาด ผ่านองค์ประกอบด้านการแสดง ท่ารำ ดนตรี และเครื่องแต่งกายที่มีความเชื่อมโยงกับตำนาน
2. มีการตรวจสอบผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ จากผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์
3. เก็บข้อมูลจากผู้ชมจากการรับชมการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด ทวารวดีศรีฟ้าหายาด จำนวน 20 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง
4. เผยแพร่การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด ทวารวดีศรีฟ้าหายาด

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ แบ่งการนำเสนอผลการศึกษา เป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย

1. ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาเมืองฟ้าแดดสงยาง และตำนานนางฟ้าหายาด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นดินแดนที่เจริญรุ่งเรืองทางด้านวัฒนธรรมมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์และได้เข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์โดยการเกิดมั่นคงของสังคมจากการทำเกษตรกรรม ต่อมาได้รับอารยธรรมจากอินเดีย ด้านศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์ ผสมกลมกลืนเข้ากับลัทธิการนับถือผี การได้รับอารยธรรมทำให้เกิดเป็นบ้านเมืองในสมัยต่อมาตั้งมีหลักฐานที่สำคัญคือวัฒนธรรมหินตั้งในความเชื่อเดิมของผู้คนในท้องถิ่นทั้งฝังขุมและฝังขี้ของแม่น้ำโขงบริเวณที่เป็นแผ่นดินอีสานและบริเวณใกล้เคียงที่นับถือลัทธิหินตั้งได้ผนวกความเชื่อระหว่างผีและพุทธศาสนาเข้าด้วยกันเป็นที่รู้จักกันคือใบเสมาทวารวดีพบได้ทั่วไป กำหนดอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 14-16 ใบเสมาที่โดดเด่น

เด่นแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบที่เมืองฟ้าแดดสูงยางมีหลายลักษณะแต่ที่งดงามคือภาพจำหลักชาดกและพุทธประวัติ เมืองฟ้าแดดสูงยางปัจจุบันอยู่ในบริเวณอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ จากภาพถ่ายทางอากาศแผนผังของเมืองโบราณเป็นทรงกลมรี มีการขุดค้นพบวัตถุโบราณ เช่น ใบเสมา พระพิมพ์ดินเผา และเครื่องมือเครื่องใช้จำนวนมาก สถานที่บริเวณเจดีย์โบราณที่ถูกต่อเติมโดยคนชาติพันธุ์ไทย – ลาว สมัยหลังช่วงร้อยกว่าปีที่ผ่านมาเจดีย์แห่งนี้เรียกว่า พระธาตุยาकु ผู้คนเหล่านี้ได้สร้างชุมชนรอบตัวเมืองเก่าได้มีการปรับปรุงโบราณสถานมีการเคลื่อนย้ายใบเสมาจะที่ตั้งเดิมมารวมไว้ที่วัดโพธิชัยเสมาราม

รูปที่ 1: เจดีย์ที่บูรณะใหม่ "พระธาตุยาकु" บ้านเสมา ตำบลหนองแปน
อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

ความสำคัญเมื่อเมืองฟ้าแดดสูงยางถูกขุดแต่งอย่างเป็นทางการได้ขุดพบมรดกทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากซึ่งแสดงปรัชญาธรรมในชาดกและพุทธประวัติ ทำให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีผู้คนแวะเข้ามาเยี่ยมชมเยือนเสมอ ประชาชนหน่วยงานส่วนท้องถิ่นและสวนอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งอำเภอและจังหวัดได้เข้ามาส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวครบวงจรโดยเฉพาะยกระดับประเพณีพิธีกรรมซึ่งได้นำงานศิลปะวัฒนธรรมหลายแขนงที่ประกอบสร้างขึ้นเพื่อความสง่างามต่อพิธีบวงสรวง สถานที่แห่งนี้มีการตกแต่งที่ดี เครื่องประกอบพิธี และการฟ้อนรำถวายเพื่อบูชาพระธาตุยาคุเป็นการแสดงความเคารพพระธรรมคำสอนแห่งองค์พระบรมศาสดาสัมมาพระพุทธเจ้า การฟ้อนรำในระยะแรกเริ่มมีเพียงชาวบ้านของหมู่บ้านต่างๆ ที่ตั้งอยู่รอบเมืองฟ้าแดดสูงยางถือเป็นศูนย์กลางของชุมชน ชาวบ้านโดยเฉพาะผู้หญิงจะร่วมกันฝึกซ้อมฟ้อนรำตามประสบการณ์ของที่ได้จดจำมา เมื่อถึงวันงานวันเพ็ญเดือน 6 จะมีการแต่งกายแบบพื้นบ้านที่ประดิษฐ์ขึ้นจากช่างในท้องถิ่น ผู้คนจะมารวมตัวกันที่บริเวณลานพระธาตุมีการฟ้อนรำในขบวนบั้งไฟบูชาพระธาตุ พิธีกรรมขอฝนเป็นการเสี่ยงทายโดยการจุดบั้งไฟเพื่อความอุดมสมบูรณ์สำหรับการทำเกษตรกรรม การบวงสรวงสมัยหลังเป็นพิธีกรรมที่ประดิษฐ์มีการพัฒนามาจากพิธีพราหมณ์จากภาคกลางของไทย ชุมชนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานได้ผสมกลมกลืนความเชื่อศาสนาสร้างตำนานเรื่องเล่าเพื่ออธิบายเชื่อโยงโบราณสถานวัตถุเข้าด้วยกันดัง นางฟ้าหายาด

เป็นตัวละครสำคัญในตำนานที่สะท้อนความงามและความศักดิ์สิทธิ์ของเมืองฟ้าแดดสงยาง ซึ่งถูกยกย่องทั้งในด้านการแสดงความงามทางกายภาพและบทบาททางวัฒนธรรม มีการเล่าถึงการสูญเสียความรักและความเสียสละที่น่าประทับใจในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างเมืองฟ้าแดดและเมืองเชียงโสม

ความสำคัญของนางฟ้าหยาดที่มีต่อเมืองฟ้าแดดสงยาง คือการเป็นตัวแทนของความสง่างามและสันติสุขในพื้นที่ ตำนานฟ้าหยาดจึงสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างบุคคลและวัฒนธรรมภายในเมือง และการสื่อถึงการบูรณาการของชุมชน เห็นได้ชัดว่า นางฟ้าหยาดถูกเล่าถึงในบทกวีและวรรณกรรมที่มีลักษณะสำคัญของนาง ประกอบด้วย 1) ความงามที่เป็นที่รู้จัก 2) ความผูกพันทางอารมณ์ 3) ความสำคัญทางจิตวิญญาณของบทบาททางประเพณี 4) การสูญเสียที่เป็นสัญลักษณ์ของการแสดงความรัก และ 5) การเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นนิรันดร์ในสังคม สัมพันธ์กับลักษณะสำคัญของเมืองฟ้าแดดสงยาง ประกอบด้วย 1) ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ทวารวดี 2) ความหลากหลายทางวัฒนธรรม 3) การมีสถาปัตยกรรมที่สำคัญ 4) เสาหินและโบราณสถานยุคทวารวดี และ 5) การรักษาประเพณีและความศรัทธาทางจิตวิญญาณ ตำนานนี้จึงถูกวิเคราะห์เพื่อนำมาสร้างสรรค์ชุดการแสดงเพื่อใช้ประกอบในพิธีกรรมบูชาพระธาตุ

2. ผลการรวบรวมเพื่อสร้างแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด ทวารวดีศรีฟ้าหยาดบูชาพระธาตุยาคุ

2.2 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม นาฏศิลป์ และดนตรี ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม นาฏศิลป์ และดนตรี เพื่อการสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็น และเสนอแนวทางในการสร้างสรรค์ สรุปได้ ดังนี้

2.2.1 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม ชี้ว่า ตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง และนางฟ้าหยาดมีความสำคัญในด้านวรรณกรรมภาคอีสาน คือ เป็นการสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมของชาวอีสานในสมัยโบราณ โดยเฉพาะในด้านความรัก ความภักดี และการเสียสละ ดังนั้นเมื่อนำไปสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ควรพิจารณาถึงการถ่ายทอดอารมณ์และข้อความที่ลึกซึ้งในเนื้อเรื่อง รวมทั้งการใช้ภาษาและสัญลักษณ์ที่เหมาะสมในการแสดงออก โดยมีแนวทางสำคัญประกอบด้วย 1) การเน้นความรู้สึกที่มีความละเอียดและอารมณ์ลึกซึ้ง 2) อาจใช้แสงที่มีความอบอุ่นสะท้อนถึงค่านิยมและความเชื่อของสังคมอีสาน 3) ใช้ฉากในพื้นที่จริง

2.2.2 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมชี้ว่า ตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง และนางฟ้าหยาดมีความสำคัญในด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองภาคอีสาน คือ เป็นต้นแบบการแสดงที่มีเอกลักษณ์และสะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และอารมณ์ของคนในสังคมอีสาน ดังนั้นเมื่อนำไปสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ควรพิจารณาถึงการใช้ท่าร่ายที่สามารถถ่ายทอดอารมณ์ของตัวละครได้อย่างชัดเจน โดยมีแนวทางสำคัญประกอบด้วย 1) การใช้การเคลื่อนไหวและอิริยาบถที่สะท้อนถึงความเป็นอีสาน 2) การแต่งกายที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมพื้นเมืองอีสาน 3) ท่าร่ายที่สะท้อนถึงอารมณ์ การแสดงความรัก หรือความโศกเศร้า

2.2.3 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรี ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม ชี้ว่า ตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง และนางฟ้าหยาดมีความสำคัญในด้านดนตรีภาคอีสาน คือ การใช้เสียงเพลงและทำนองในการสะท้อนอารมณ์และบรรยากาศของเหตุการณ์ในเรื่องราว ดังนั้นเมื่อนำไปสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ ควรพิจารณาถึงการใช้ดนตรีที่สามารถสร้างอารมณ์ร่วมและช่วยเสริมสร้างเรื่องราวได้อย่างมีพลัง

โดยมีแนวทางสำคัญ คือ การใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองที่เหมาะสมกับบรรยากาศของการแสดง เช่น การใช้พิณ แคน โหวด และขอในการสร้างเสียงที่มีลักษณะกับเหตุการณ์เรื่องราว

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง และนางฟ้าหยาด และผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรม นาฏศิลป์ และดนตรี ผู้วิจัยสร้างแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด ทวารวดีศรีฟ้าหยาด ได้ดัง ตารางที่ 1

ประเด็น	องค์ประกอบ	แนวทาง
วรรณกรรม	ด้านเนื้อหา	การเน้นความรู้สึกที่มีความละเอียดและอารมณ์ลึกซึ้ง
	ด้านแสง	อาจใช้แสงที่มีความอบอุ่นสะท้อนถึงค่านิยมและความเชื่อของสังคมอีสาน
	ด้านฉาก	ใช้ฉากในพื้นที่จริง
นาฏศิลป์	ด้านท่ารำ	การใช้การเคลื่อนไหวและอิริยาบถที่สะท้อนถึงความเป็นอีสาน
	ด้านการแต่งกาย	การแต่งกายที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมพื้นเมืองอีสาน
	ด้านอารมณ์	ท่ารำที่สะท้อนถึงอารมณ์ การแสดงความรัก หรือความโศกเศร้า
ดนตรี	ด้านดนตรี	การใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองอีสานที่เหมาะสม เช่น การใช้พิณ แคน และโหวด

ตารางที่ 1: แนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด ทวารวดีศรีฟ้าหยาด

จากตารางที่ 1 การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด ทวารวดีศรีฟ้าหยาด มี 7 องค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้ **องค์ประกอบที่ 1 ด้านเนื้อหา** มีแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ คือ ชุดการแสดงต้องเน้นความรู้สึกที่มีความละเอียดและอารมณ์ลึกซึ้งในเนื้อหาของวรรณกรรม

องค์ประกอบที่ 2 ด้านแสง มีแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ คือ ชุดการแสดงจะใช้แสงที่มีความอบอุ่นสะท้อนถึงค่านิยมและความเชื่อของสังคมอีสาน

องค์ประกอบที่ 3 ด้านฉาก มีแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ คือ ชุดการแสดงต้องใช้ฉากในพื้นที่จริง เพื่อเพิ่มความสมจริงในการนำเสนอ

องค์ประกอบที่ 4 ด้านท่ารำ มีแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ คือ ชุดการแสดงต้องใช้ท่ารำที่สะท้อนถึงความเป็นอีสาน โดยการเคลื่อนไหวและอิริยาบถที่มีลักษณะเฉพาะ

องค์ประกอบที่ 5 ด้านการแต่งกาย มีแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ คือ ชุดการแสดงต้องใช้การแต่งกายที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมพื้นเมืองอีสาน เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศและเอกลักษณ์ของการแสดง

องค์ประกอบที่ 6 ด้านอารมณ์ มีแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ คือ ชุดการแสดงต้องใช้ท่ารำที่สะท้อนถึงอารมณ์ เช่น การแสดงความรักหรือความโศกเศร้าในตัวละคร

องค์ประกอบที่ 7 ด้านดนตรี มีแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ คือ ชุดการแสดงจะใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองอีสานที่เหมาะสม เช่น การใช้พิณ แคน และโหวด เพื่อเพิ่มมิติทางเสียงที่สอดคล้องกับบรรยากาศการแสดง

3. ผลการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด ทวารวดีศรีฟ้าหยาด

การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด ทวารวดีศรีฟ้าหยาด มี 7 องค์ประกอบ มีผลการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ ชุด ทวารวดีศรีฟ้าหยาด ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยดำเนินการตามแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ โดยเน้นความรู้สึกที่มีความละเอียดและอารมณ์ลึกซึ้งในเนื้อหาของวรรณกรรม ปรากฏดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: แสดงอารมณ์ผ่านเนื้อหาการแสดง (ที่มา : รัชดาวรรณ เฉิดพันธุ์)

จากภาพที่ 1 เห็นได้ว่าการเชื่อมโยงด้านการแสดงอารมณ์ผ่านเนื้อเรื่องที่ลึกซึ้ง โดยเนื้อหาที่น่าเสนอสะท้อนถึงความซับซ้อนของอารมณ์ในตัวละคร ทำให้เกิดการสร้างความรู้สึกร่วมแก่ผู้ชม นอกจากนี้การจัดเรียงลำดับเหตุการณ์ยังช่วยเน้นให้เรื่องราวต่อเนื่องและดึงดูดใจมากขึ้น

องค์ประกอบที่ 2 ด้านแสง ผู้วิจัยดำเนินการตามแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ โดยใช้แสงที่มีความอบอุ่นสะท้อนถึงค่านิยมและความเชื่อของสังคมอีสาน ปรากฏดังภาพที่ 2 - 4

ภาพที่ 2

ภาพที่ 3

ภาพที่ 4

จากภาพที่ 2 เห็นได้ว่าการเชื่อมโยงด้านการใช้สีของแสงที่มีโทนอุ่น เช่น แสงสีเหลืองและส้ม ซึ่งสะท้อนถึงบรรยากาศชนบทของอีสาน การออกแบบแสงดังกล่าวช่วยเพิ่มความรู้สึกอบอุ่นและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตดั้งเดิมได้อย่างลึกซึ้ง

องค์ประกอบที่ 3 ด้านฉาก ผู้วิจัยดำเนินการตามแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ โดยใช้ฉากในพื้นที่จริง เพื่อเพิ่มความสมจริงในการนำเสนอ ปรากฏดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5: ฉากเสมือนจริงในการแสดง (ที่มา : รัชดาวรรณ เฉิดพันธุ์)

จากภาพที่ 5 เห็นได้ว่าการเชื่อมโยงด้านการออกแบบฉากที่ใช้สถานที่จริง คือ บริเวณสนามหญ้าในพื้นที่โบราณสถาน พระธาตุยาकु เป็นโบราณสถานทางตอนเหนือของเมืองฟ้าแดดสงยาง ตำบลหนองแปน จังหวัดกาฬสินธุ์ คาดว่าสร้างราวสมัยทวารวดีช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-16 การใช้ฉากดังกล่าวช่วยเพิ่มมิติความสมจริงในเชิงพื้นที่ และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้ชมกับวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน

องค์ประกอบที่ 4 ด้านท่ารำ ผู้วิจัยดำเนินการตามแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ โดยใช้ท่ารำที่สะท้อนถึงความเป็นอีสาน การเคลื่อนไหวและอิริยาบถที่มีลักษณะเฉพาะ ปรากฏดังภาพที่ 4

ช่วงที่ 1 ท่ารำเนิบช้า มีการใช้ตัวละครเอกแสดงบทบาท แฉวตอนคู่แนวเฉียง ท่ารำในช่วงนี้เน้นการเคลื่อนไหวที่ช้าและอ่อนช้อย สื่อถึงความสงบและความละเมียดละไมในวัฒนธรรมอีสาน ท่ารำของตัวละครเอกจะมีการแสดงอิริยาบถที่แผ่ด้วยความอ่อนนุ่ม เช่น การยกมือไหว้ การเดินอย่างช้าๆ สอดประสานกับดนตรีพื้นเมือง เส้นสายของการเคลื่อนไหวแสดงออกถึงความละเอียดอ่อนและแผ่ความลึกซึ้งในบทบาทที่นำเสนอ รูปแบบแฉวตอนคู่แนวเฉียงช่วยเพิ่มมิติในการแสดง และสะท้อนถึงการเคารพในขนบธรรมเนียมประเพณี ปรากฏดังภาพที่ 6 – 9

ภาพที่ 6

ภาพที่ 7

ภาพที่ 8

ภาพที่ 9

ช่วงที่ 2 ท่ารำที่กระชับขึ้น แปรแถวเป็นแนวยาว แปรแถวสับหว่าง ท่ารำในช่วงนี้มีความคล่องตัวมากขึ้น เพื่อสะท้อนถึงการพัฒนาของเรื่องราวที่เริ่มมีจังหวะเร่งเร็ว ท่ารำที่กระชับและการเคลื่อนไหวที่ต่อเนื่อง แสดงออกถึงความสามัคคีและความเป็นหนึ่งเดียวในกลุ่มผู้แสดง การแปรแถวเป็นแนวยาวและสับหว่างเพิ่มความหลากหลายในมุมมองของผู้ชม และช่วยสร้างจังหวะที่ดึงดูดใจ การเคลื่อนไหวตัวและท่ารำในช่วงนี้ยังคงความอ่อนช้อย แต่เพิ่มความพลั่งและชีวิตชีวาให้การแสดง ปรากฏดังภาพที่ 10 – 15

ภาพที่ 10

ภาพที่ 11

ภาพที่ 12

ภาพที่ 13

ภาพที่ 14

ภาพที่ 15

ช่วงที่ 3 ท่ารำที่มีการแสดงถึงความพร้อมเพรียง แปรแถวหน้ากระดาน ท่ารำในช่วงนี้แสดงออกถึงความพร้อมเพรียงและความสามัคคีของผู้แสดง การแปรแถวหน้ากระดานช่วยเน้นถึงความยิ่งใหญ่และความเป็นระเบียบเรียบร้อย การเคลื่อนไหวในช่วงนี้มีความหนักแน่นและเร่งจังหวะมากขึ้น เพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้ชม ท่ารำมีการเน้นความชัดเจนในรายละเอียดและความงดงามของการแสดงออกในแต่ละบทบาท สื่อถึงความแข็งแกร่งและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมอีสาน ปรากฏดังภาพที่ 16 – 20

ภาพที่ 16

ภาพที่ 17

ภาพที่ 18

ภาพที่ 19

ภาพที่ 20

เห็นได้ว่าการเชื่อมโยงด้านท่ารำที่แสดงออกถึงความเรียบง่ายแต่งดงาม การเคลื่อนไหวที่ช้าและต่อเนื่องสะท้อนถึงความอ่อนช้อยและละเอียดลึกซึ้งในวัฒนธรรมอีสาน ท่ารำในแต่ละช่วงมีการผสมผสานความเคารพในประเพณีดั้งเดิม เข้ากับความพร้อมเพรียงและการพัฒนาของเรื่องราว การแสดงท่ารำที่เน้นความอ่อนโยนในช่วงแรกไปจนถึงความเข้มแข็งในช่วงสุดท้าย สะท้อนถึงความหลากหลายของอารมณ์และเรื่องราวที่ถ่ายทอดผ่านการเคลื่อนไหวและอิริยาบถ

องค์ประกอบที่ 5 ด้านการแต่งกาย ผู้วิจัยดำเนินการตามแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ โดยใช้การแต่งกายที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมพื้นเมืองอีสาน ปรากฏดังภาพที่ 21 - 23

ภาพที่ 21

ภาพที่ 22

ภาพที่ 23

จากภาพเห็นได้ว่าการเชื่อมโยงด้านการแต่งกาย คือ การใช้ผ้าชิ้นไหมพื้นเมือง ลายผ้าประจำท้องถิ่น และเครื่องประดับที่ทำจากธรรมชาติสะท้อนภาพของอาณาจักรทวารวดี การแต่งกายช่วยเน้นถึงสภาพภูมิใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

องค์ประกอบที่ 6 ด้านอารมณ์ ผู้วิจัยดำเนินการตามแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ โดยใช้ท่ารำที่สะท้อนถึงอารมณ์ เช่น การแสดงความรัก การเกี้ยวพาราสี และความโศกเศร้าในตัวละคร ปรากฏดังภาพที่ 24 - 26

ภาพที่ 24

ภาพที่ 25

ภาพที่ 26

จากภาพเห็นได้ว่าการเชื่อมโยงด้านการใช้ท่าทางและการแสดงออกบนใบหน้า เช่น การใช้สายตาและการเคลื่อนไหวเพื่อแสดงความโศกเศร้า หรือท่ารำที่แสดงถึงความรักในเชิงสัญลักษณ์ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมอย่างลึกซึ้ง

องค์ประกอบที่ 7 ด้านดนตรี ผู้วิจัยดำเนินการตามแนวทางในการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ โดยใช้เครื่องดนตรีพื้นเมืองอีสานที่เหมาะสม เช่น การใช้พิณ แคน และโหวด โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 บรรเลงดนตรีอีสานเนิบช้า มีเสียงพิณผสานเสียงโหวด เสียงดนตรีในช่วงนี้มีความนุ่มนวลและไพเราะ สะท้อนถึงความสงบและความลึกซึ้งของเรื่องราวที่กำลังจะถูกเล่า เสียงโหวดมีความพลิ้วไหวเหมือน

สายลม ขณะที่เสียงพิณช่วยเสริมสร้างความรู้สึกร่อนโยนและเป็นธรรมชาติ ดนตรีในช่วงนี้เน้นการสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและนุ่มนวล เพื่อให้ผู้ชมสามารถซึมซับถึงอารมณ์แรกเริ่มของการแสดง

ช่วงที่ 2 บรรเลงดนตรีมโหรีอีสาน ปรับทำนอง และเน้นจังหวะกลองที่กระชับขึ้น ช่วงนี้แสดงถึงความเข้มข้นของเรื่องราวที่เพิ่มมากขึ้น เสียงกลองที่หนักแน่นและต่อเนื่องช่วยเน้นจังหวะที่เร้าใจ ดนตรีมีการเปลี่ยนโทนเสียงเพื่อสร้างความตื่นเต้นและดึงดูดความสนใจจากผู้ชม เสียงพิณและแคนมีการผสมผสานจังหวะที่ชัดเจนขึ้น ซึ่งช่วยสร้างอารมณ์ของการขับเคลื่อนเรื่องราว เสียงดนตรีในช่วงนี้มีพลังมากขึ้น สื่อถึงความเป็นพลวัติของวัฒนธรรมอีสาน

ช่วงที่ 3 บรรเลงดนตรีมโหรีอีสาน ปรับทำนองเร็วขึ้น เน้นเสียงโหวดสลับกับเสียงพิณ เสียงดนตรีในช่วงนี้แสดงถึงความสนุกสนานและความครื้นเครงในวิถีชีวิตของชาวอีสาน ทำนองดนตรีที่เร็วขึ้นช่วยกระตุ้นอารมณ์ของผู้ชมให้รู้สึกมีชีวิตชีวา เสียงโหวดที่คมชัดและพลิ้วไหวสลับกับเสียงพิณช่วยสร้างความหลากหลายทางอารมณ์ ดนตรีช่วงนี้มีความคล่องตัวและสะท้อนถึงความรื่นเริงในงานประเพณีหรือกิจกรรมเฉลิมฉลองในท้องถิ่นเมื่อพิจารณาทั้ง 3 ช่วงเห็นได้ชัดว่ามีการเชื่อมโยงด้านการใช้เครื่องดนตรี ประกอบ การบรรเลงเพลง ทำนองอีสานดั้งเดิมที่มีจังหวะชัดเจนและสดใส เสียงของพิณและแคนช่วยเพิ่มอรรถรสในการแสดงและเชื่อมโยงผู้ชมกับบรรยากาศของชุมชนท้องถิ่น

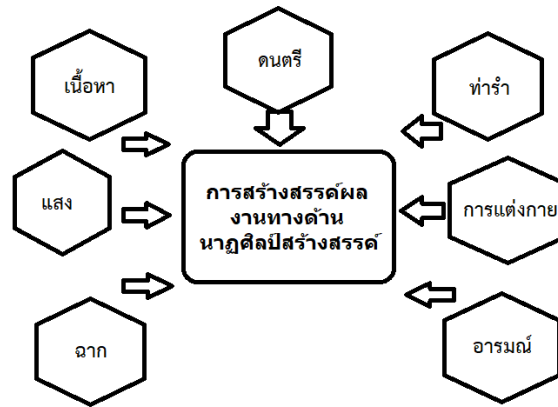
อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาเมืองฟ้าแดดสงยางและนางฟ้าหยาด สะท้อนถึงความสำคัญทั้งด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองฟ้าแดดสงยาง โดยเฉพาะในเชิงวรรณกรรมและศิลปะพื้นถิ่นที่เน้นการแสดงถึงความงามและคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการเมืองเชิงสังคม (เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์, 2555) ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นตำนานพื้นบ้านเท่านั้น แต่ยังมีการสะท้อนถึงการเชื่อมโยงในด้านศิลปะทำรำ และดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์และการแสดงได้ใน ด้านการแต่งกาย ทำรำ ฉาก แสงสี (บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล และคณะ, 2544; ปิ่นเกศ วัชรปาณ, 2559) จาก การศึกษาการสร้างสรรค์องค์ประกอบต่างๆ เช่น เนื้อหา แสง ฉาก และทำรำที่สัมพันธ์กับความงามทางวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศ (เจริญชัย ชนไพโรจน์, 2543) ในแง่ของผลกระทบทางวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน เช่น การสะท้อนถึงการพัฒนาและวิวัฒนาการของนาฏศิลป์ไทย (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547), ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างศิลปะดั้งเดิมและวิธีการสร้างสรรค์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอีสาน (พจมาน สมรรถบุตร, 2538) โดยผ่านการศึกษาผลกระทบจากการแสดงและองค์ประกอบที่ผสมผสานทั้งอารมณ์และการแสดงออก (เจริญชัย ชนไพโรจน์, 2547) โดยรวมแล้วการศึกษาด้านเมืองฟ้าแดดสงยางและนางฟ้าหยาดสะท้อนถึงความสำคัญทางด้านวัฒนธรรมและการอนุรักษ์ศิลปะท้องถิ่น ผ่านการพัฒนางานศิลปะในรูปแบบของการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ของอีสาน ซึ่งสามารถนำไปสู่การอนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้ด้านวัฒนธรรมให้กับชุมชนในอนาคตได้ (ปิ่นเกศ วัชรปาณ, 2559)

2. การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์จากการศึกษาดำเนินเมืองฟ้าแดดสงยางนั้น แสดงถึงการผสมผสานระหว่างองค์ประกอบทางศิลปะและวัฒนธรรมอีสานได้อย่างลงตัว ผลการวิจัยที่ได้ชี้ให้เห็นถึงการใช้องค์ประกอบหลักที่ช่วยสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ที่มีคุณค่าและสะท้อนเอกลักษณ์ของสังคมอีสานได้ชัดเจน โดยเฉพาะในการนำเสนอเนื้อหาที่สื่อถึงความลึกซึ้งทางอารมณ์และค่านิยมของชุมชนอีสาน ผ่านการแสดงที่มีความสมจริงและสะท้อนถึงความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคม เช่น ความรักและความสามัคคี (บุญเกิด พิมพ์วรรณเมธากุล และคณะ, 2544) การใช้แสงโทนอุ่น เช่น สีเหลืองและส้ม เพื่อสะท้อนบรรยากาศชนบทที่มีความอบอุ่นและความศรัทธาของชุมชนอีสาน (เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์, 2555) ถือเป็นการเลือกใช้แสงที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความรู้สึกของผู้ชม ช่วยสร้างบรรยากาศที่มีความอบอุ่นและศรัทธาตามที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับฉาก การเลือกใช้สถานที่จริง คือ โบราณสถานพระธาตุยาคู (พรสวรรค์ พรดอนก่อ, 2554) นั้นถือเป็นการเชื่อมโยงกับมรดกทางวัฒนธรรม และทำให้ผลงานนาฏศิลป์มีความสมจริงและได้รับการยอมรับในระดับสากล โดยการนำสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการสร้างฉาก ทำร่าที่ถูกออกแบบให้มีความอ่อนช้อยและแข็งแกร่ง (พจมาน สมรรคบุตร, 2538) สะท้อนถึงความหลากหลายทางอารมณ์ของตัวละครในตำนาน เช่น ความเศร้า ความรัก และความสามัคคีของชุมชนอีสานได้อย่างชัดเจน ซึ่งทำร่าที่มีการเปลี่ยนแปลงตามความรู้สึกของตัวละครช่วยเพิ่มความลึกซึ้งให้กับการแสดง การแต่งกายที่ใช้ชุดพื้นเมืองอีสาน มีความสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์ของการแสดง (ปิ่นเกศ วัชรปาด, 2559) เนื่องจากการเลือกใช้ชุดพื้นเมืองที่เหมาะสมกับบทบาทของตัวละครช่วยเพิ่มความน่าสนใจและเชื่อมโยงกับประเพณีพื้นบ้านอีสาน อารมณ์ที่ถูกถ่ายทอดผ่านการแสดงออกทางทำร่าที่มีความละเอียดและการแสดงที่มีความหมาย ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจถึงความรัก ความเสียสละ และความเศร้าที่เกิดขึ้นในตำนานของเมืองฟ้าแดดสงยาง (ไชยยศ วันอุทา, 2539) ดนตรีที่ใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น พิณ แคน และโหวด (เจริญชัย ชนไพโรจน์, 2543) เป็นส่วนที่ช่วยเพิ่มอารมณ์และบรรยากาศในการแสดง โดยเสียงดนตรีช่วยเสริมสร้างความรู้สึกละลึกและพลังในตัวละคร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ในการสร้างผลงานนาฏศิลป์ การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์จากตำนานเมืองฟ้าแดดสงยางไม่เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมอีสาน แต่ยังเป็นการสื่อสารและเผยแพร่ความงามของวัฒนธรรมท้องถิ่นไปสู่ผู้ชมในวงกว้าง ทั้งในเชิงศิลปะและประวัติศาสตร์

องค์ความรู้ใหม่

การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ผลการสร้างสรรค์แต่ละองค์ประกอบ ดังนี้ 1) เนื้อหา นำเสนอความรู้สึกที่ลึกซึ้งผ่านเรื่องราวที่สะท้อนอารมณ์และค่านิยมของสังคมอีสาน 2) แสง ใช้แสงโทนอุ่น เช่น สีเหลืองและส้ม สื่อถึงบรรยากาศชนบทและความศรัทธา 3) ฉาก ใช้สถานที่จริง เช่น โบราณสถานพระธาตุยาคู เพื่อเพิ่มความสมจริงและเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมดั้งเดิม 4) ทำร่า การแสดงแบ่งเป็น 3 ช่วง ตั้งแต่ทำร่าที่อ่อนช้อยไปจนถึงทำร่าที่แข็งแกร่ง สะท้อนความหลากหลายทางอารมณ์และความสามัคคี 5) การแต่งกาย เน้นชุดพื้นเมืองอีสานที่สอดคล้องกับบทบาทและสร้างเอกลักษณ์ 6) อารมณ์ ถ่ายทอดความรักและความเศร้าผ่านการแสดงออกทางทำร่า และ 7) ดนตรี ใช้เครื่องดนตรีพื้นเมือง เช่น พิณ แคน โหวด เพื่อสร้างบรรยากาศและเสริมอารมณ์ในเรื่อง

ภาพที่ 27 ภาพแผนภาพการสร้างสรรคผลงานทางดานนาฏศิลป์สรางสรรค

(ที่มา : รัชดาวรรณ เฉิดพันธุ์)

ผลการประเมินความพึงพอใจในการรับชมการแสดง ภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ 6 ความอ่อนช้อยและเอกลักษณ์ของท่าร่าที่ใช้ในการแสดง อยู่ในระดับมากที่สุด และมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ส่วนข้อที่ 8 ความประทับใจในจังหวะและดนตรีที่ประกอบการแสดง อยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ควรดึงดูดชมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสรรค์ เช่น การให้ข้อมูลประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความเชื่อ หรือการมีส่วนร่วมในด้านการแสดง เช่น การบรรเลงดนตรีพื้นเมืองหรือการแสดงท้องถิ่น
2. ควรขยายการศึกษาไปยังตำนานพื้นบ้านในภูมิภาคอื่น ๆ ของอีสาน เพื่อสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่สะท้อนถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมไทย
3. ควรศึกษาและเปรียบเทียบรูปแบบการสร้างสรรค์นาฏศิลป์ที่ใช้ตำนานท้องถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางใหม่ ๆ ในการนำเสนอที่สร้างสรรค์และโดดเด่น

บรรณานุกรม

- เกียรติศักดิ์ บังเพลิง. (2558). ชุมชนชาติพันธุ์ “บรู” ร่วมสมัยบนพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว: วิถีชีวิตและการปรับตัวทางวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (Thammasat University Digital Collections).
- เจริญชัย ชนไพโรจน์. (2543). ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- เจริญชัย ชนไพโรจน์. (2547). เคล็ดลับการสร้างสรรคทำนองลำ. การประชุมสัมมนาทางวิชาการ. ครั้งที่ 5. 5-6 กุมภาพันธ์ 2547. ณ อาคารภูมิพลสังคีตวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา นครปฐม.

- ชัยชนะ แสงสว่าง. (2557). วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานเมืองฟ้าแดดสงยาง: มุมมองจากภาพถ่ายทางอากาศ การขุดแต่งและการขุดค้นทางโบราณคดี. *UNISEARCH (Unisearch Journal)*. 1(2), 4.
- ไชยยศ วันอุทา. (2539). ตำนานรักเมืองฟ้าแดดสงยาง. *ศิลปวัฒนธรรม*. สืบค้น 10 มกราคม 2568 จาก https://www.silpa-mag.com/culture/article_125269
- เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. (2555). สืบสานตำนานเมืองฟ้าแดดสงยาง. กาฬสินธุ์: สำนักงานการศึกษา.
- บังอร ปิยะพันธุ์. (2529). ประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวลาวในหัวเมืองชั้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์: มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม.
- บุญเกิด พิมพ์วรรณธากุล และคณะ. (2544). ประเพณีอีสานและเกร็ดโบราณคดีอีสาน. ขอนแก่น: คลังนาวิทยา.
- ปิ่นเกศ วัชรปาน. (2559). การสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์. สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- พจมาน สมรรถบุตร. (2538). แนวคิดประดิษฐ์ท่ารำเชิง. สำนักส่งเสริมวิชาการ สถาบันราชภัฏอุดรธานี.
- พรสวรรค์ พรดอนก่อ. (2554). พุทธบูชาพระธาตุยาคุ. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม.
- พระอริยานุวัตร เขมจาริเถระ. (2514). พญาจันทะราช. ศูนย์อนุรักษ์วรรณคดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วัฒมาชัย; จังหวัดมหาสารคาม.
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2525). *วรรณคดีวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2477. พิมพ์ครั้งที่ 2. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุชิต สิงห์สุวรรณ. (2553). *ประวัติศาสตร์อีสาน พ.ศ. 2475 ถึงสิ้นทศวรรษ 2520*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ศึกษา: มหาวิทยาลัยศิลปากร.